

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

НАУКА
І
СУЧАСНІСТЬ

Збірник наукових праць

Том 51

КИЇВ-2005

УДК-001

ББК-70

Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Том 51 - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. - 235 с.

Збірник наукових праць затверджений постановою Президії ВАК України (Бюлетень №5 за 1999 рік; Перелік №2 Додатку до постанови президії ВАК України від 8 вересня 1999 р. № 01-05-9) як наукове видання щодо публікацій основного змісту дисертаційних досліджень за спеціальностями педагогічних та філологічних наук.

Свідоцтво Державного комітету інформативної політики, телебачення та радіомовлення України про суб'єкта видавничої справи (с)о державного реєстру видавців, виготівників і/хтовсюджувачів видавничої п/х/у ДК № 1101, вид діяльності у видавничій справі: видавничі діячність, виготовлення видавничої продукції, засновані Міністерство освіти і науки України, дата видачі - 29.10.2002р.

ISBN 966-584-319-6

Редакційна колегія:

- Шкіль М.І.** - дійсний член АПН України, доктор фізико-математичних наук, професор (*голова*);
- Дмитренко П.В.** - кандидат педагогічних наук, професор (*заступник голови*);
- Артемова Л.В.** - доктор педагогічних наук, професор;
- Бріцин М.А.** - доктор філологічних наук, професор;
- Гуляк А.Б.** - доктор філологічних наук, професор;
- Іванова Л.П.** - доктор філологічних наук, професор;
- Капська А.Й.** - доктор педагогічних наук, професор;
- Коршак Є.В.** - кандидат педагогічних наук, професор;
- Мацько Л.І.** - дійсний член АПН України, доктор філологічних наук, професор;
- Нікітіна Ф.О.** - доктор філологічних наук, професор;
- Романовська Ю.Ю.** - кандидат філологічних наук, професор;
- Сидоренко В.К.** - член-кореспондент АПН України, докгор педагогічних наук, професор;
- Шпак О.Т.** - докгор педагогічних наук, професор;
- Ярошенко О.Г.** - доктор педагогічних наук, професор;
- Ковчина І.М.** - кандидат педагогічних наук, доцент (*відповідальний секретар*);
- Скоробогатько Н.М.** - кандидат філологічних наук, доцент (*відповідальний секретар*).

ISBN 966-584-319-6

*Рекомендовано до друку Вченою радою
НПУ імені М.П. Драгоманова*

© Автори статей, 2005

© Редакційна колегія, 2005

© Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, 2005

©Логос, 2005

Яременко О. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ТЕНДЕНЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТИЛЮ СОЦІАЛІЗАЦІЇ (ДОСВІД КРАЇН БЕНІЛЮКСУ)

Сучасне життя, ^прямування нашої країни на цінності західноєвропейської спільноти, входження у Болонський процес зумовлюють необхідність пошуків нових підходів щодо формування духовного, здатного "До- творчої та відповідальної діяльності молодого " покоління [7]. Перед нашим українським суспільством також стоїть важливе завдання - підготувати покоління молоді, яке б зуміло оптимізувати взаємодію між суспільством і особистістю, оптимізувати соціалізацію молодого покоління.

Габріель Тард та Франклін Гіддінгс, вчені, які дали життя поняттю соціалізація, чітко зафіксували зв'язок відображеного у ньому процесу з освітою та вихованням. Дійсно, виховання та/освіта виступають важливим засобом соціалізації індивідів, "Суспільство через соціальні інститути, а також через різноманітні сторони соціального життя, різні форми суспільної свідомості здійснює свій коригуючий вплив на освіту та виховання" [5]. Крім того, соціалізація молоді є також складовою та умовою функціонування зазначених та інших соціальних інституцій.

В зарубіжній і вітчизняній педагогічній практиці дедалі актуальнішою¹ стає проблема соціалізації як важливої мети і складової педагогічного процесу. Саме завдання соціалізації особистості як мети висувається сьогодні на передній план поряд із завданням формування освіченої, гармонійної особистості.

Ефективність реалізації мети виховання залежить від умов, що об'єктивно впливають на процес формування особистості.

Розвиток спільноти країн Бенілюксу, а отже і притаманного їй стилю соціалізації, на яку впливають соціально-культурні та політичні умови життя та зміни у них, характеризується виразною особливістю - її відкритістю. Ця, можна сказати, універсальна тенденція спостерігається у всьому західноєвропейському суспільстві.

Українська вчена Н. М. Лавриченко підкреслює: "Особистість у відкритому суспільстві, яким є сьогодні європейське, також повинна бути відкритою, мати набір відповідних якостей, ціннісних орієнтацій та установок, дотримуватися такої життєвої позиції та світобачення, які дозволятимуть їй крокувати в ногу з часом, сповна реалізовувати свій творчий потенціал, докладати власні зусилля у розбудову демократичного суспільства і отримувати задоволення від життя у ньому" [4].

Перш ніж розглянути необхідні кроки для такої реалізації, згадаємо, що влас е означає поняття "особистість".

Воно показує, як у кожній людині індивідуально відображують соціально значущі риси та проявляється її сутність як сукупності усіх суспільних відносин [8].

Таке тлумачення особистості передбачає, по-перше, розуміння її суті у зв'язку із життєдіяльністю людини, з її соціальною роллю. Інакше кажучи, людина у процесі свого життя засвоює чималий соціальний досвід, розвиває свої потенції і включається в суспільне життя, виходячи із можливостей, які надає їй суспільство, а також із власних можливостей та активності. По-друге, суспільне в людині завжди проявляється через індивідуальне. Це дозволяє стверджувати, що, чим глибше і ширше людина засвоює навколишній світ, тим багатограннішими є її особистісні якості. І навпаки - "чим багатіший, чим складніший внутрішній світ людини, тим глибше вона виражає сутність суспільних відносин" [91].

Існує чимало факторів, які впливають на розвиток особистості та потребують від неї певної поведінки та певної активності: природні, матеріальні, природа сім'ї, навчального закладу "тощо. На основі їх спорідненості дослідник з теорії та методики виховання, С. Г. Карпенчук, виділяє три групи цих факторів: природні, соціальні, духовні [2]. Саме вони є тим загальним підґрунтям, що сприяє розвитку особистості, або, навпаки, знижує ефект виховного впливу, і водночас зумовлює принципи виховання, які реалізуються через адекватний зміст, форми та методи виховання.

Соціальні умови міцно пов'язані із природними факторами. Якщо природні фактори - все одно, що ґрунт для рослини, то соціальні - це

життєдайна сила, що вводиться в цей ґрунт, сприяючи інтенсивному розвитку особистості.

Не менш важливу роль у формуванні особистості відіграють духовні цінності (наука, культура, мистецтво, релігія тощо), які забезпечують інтелектуальний, моральний, естетичний розвиток особистості, відповідні ставлення до навколишнього світу, свого роду, рідного краю, віри, мистецтва, формують уміння цінувати і прагнення приумножувати духовні багатства країни, життєвий досвід молоді людини, на що, безперечно, також доцільно спиратися педагогові, інтенсифікуючи це зростання.

Знання вищезгаданих базових параметрів надає змогу спрямовувати розвиток молоді людини певним чином, набуваючи конкретного вираження в освітньо-виховній діяльності. Зокрема Кон І. С. наголошує, що від цього, безпосередньо залежить те, чого люди домагаються від молоді людини * яким чином вони це роблять [3]. Адже основні параметри особистості є не вродженими, а набутими індивідом протягом життя, у процесі соціалізації.

Отже, сутність соціалізації полягає в тому, що людина формується як член того суспільства, до якого вона належить. Ще французький соціолог П'єр Дюркгейм підкреслював, що будь-яке суспільство прагне сформувати людину у відповідності з універсальними моральними, інтелектуальними і навіть фізичними ідеалами, які воно має. Цю ж думку висловлює відомий соціолог сучасності Карл Манхейм, який говорить, що освіта формує не людину взагалі, а людину у певному суспільстві і для певного суспільства [6]. Тому конче необхідно, щоб освіта розвивалася і крокувала в ногу з поступом життя. Проте її потенціал обмежується матеріальними, організаційними, культурними, технологічними, ідеологічними та іншими суспільними обставинами. Подолати цю обмеженість можна лише шляхом налагодження взаємодії школи з іншими агентами соціалізації - сім'єю, громадою, засобами масової інформації, природою тощо - тобто шляхом "відкриття" меж шкільної освіти та виховання.

То ж не дивно, що саме відкритість, максимальне наближення освіти до життя стало провідним гаслом розвитку сучасної освіти та педагогіки країн Бенілюксу. Під такою відкритістю потрібно розуміти не стільки перебирання освітою на себе функцій інших соціальних інститутів, скільки раціональний і збалансований на рівні суспільства розподіл цих функцій.

Для міжнародної практики характерною тенденцією пошуку оптимальних способів розв'язання цих завдань є кореляція методів

формальної та неформальної освіти і виховання з урахуванням послідовності появи проблем навколишнього та соціального середовища. Подібна постановка питання спонукає до пошуку таких видів діяльності, які могли б сприяти активізації навчально-виховного процесу молоді, надати йому більше характеру творчості, самостійності, активності, свідомості, тому що тоді він стає набагато результативнішим. Ефективні навчально-виховні підходи, поява яких зумовлена все зростаючою різноманітністю теоретико-методологічних положень та педагогічних концепцій, також сприяє побудові найрізноманітніших учбових та виховних ситуацій, виходячи із складного комплексу процесів та зв'язків, які поєднують людину з її соціоприродним середовищем. Розглянемо деякі з таких підходів:

1. Практичний підхід: зорієнтований на вивчення природного середовища завдяки проведенню влас? їх дослідів, експериментів та відкриттів на базі власного досвіду у природі, "навчання на дотик", розвиває *активність та самостійність особистості*.

2. Теоретико-емпіричний підхід: зачіпляє багато граней та дисциплін при постановці питань, які потребують виявлення причинно-наслідкових зв'язків, стимулює міждисциплінарність та систематичність навчання, формує *аналітичність особистості*.

3. Цілісно-орієнтований підхід: вивчення природи як єдиного цілого, наявність поряд із об'єктивним змістом певної системи цінностей, здатність вирішувати спірні питання та соціальні конфлікти.

4. Творчий підхід: минуле, теперішнє та майбутнє предмету чи об'єкту, який вивчається, вироблення творчого підходу та суб'єктивної реакції.

5. Емоційний підхід: розкриває усі можливості прояву себе як людини і як особистості.

Означені підходи не вичерпують можливості вибору методик, адже мова йде про виховання та навчання на базі активної діяльності, власного практичного досвіду та фактів реального життя; про виховання та навчання, які поєднують як загальнопізнавальний підхід, так і елементи поглибленого дослідження проблеми; про виховання та навчання, які здійснюються як в школі, так і за її межами і в перспективі спрямовані на постійне удосконалення особистості.

Ми вже говорили про важливість культурних та духовних цінностей для оптимізації процесу соціалізації та розвитку особистості. Погляд на

соціалізацію як на процес "вростання особистості в культуру" був запропонований видатним німецьким соціальним філософом і публіцистом Освальдом Шпенглером [10].

Однією з найважливіших думок у його теорії, яка справила значний вплив на формування ідейних засад країн Бенілюксу і всієї сучасної європейської спільноти, є концепція взаємодії культур. Філософ стверджував, що смисли однієї культури не перекладаються буквально на мову іншої, проте діалог між різними культурами можливий тому, що у витоків усіх культур є спільне джерело - сама людина. Сучасна європейська культура і сформувалася саме завдяки взаємодії багатьох культур, у процесі становлення їх єдності як гармонії багатоманітності.

Провідною педагогічною ідеєю цього підходу є визначення завдання щодо формування здатності особистості усвідомлювати себе не тільки громадянином рідної країни, або об'єднаної Європи, а й усієї планети.

Прищеплення глобального або планетарного способу мислення має здійснюватися аж ніяк не на шкоду усвідомлення цінності та унікальності власної культури, зв'язків із своїм родовим корінням. Майбутніх громадян країн Бенілюксу прагнуть виховувати в душі толерантності, поваги до представників інших культур, а присутність "іншого", "інакшого" тлумачиться як позитивний чинник суспільного розвитку [1]. В цьому полягає сутність інтеркультурного виховання країн Бенілюксу і сучасне розуміння особливостей соціалізації молоді цих країн - установки на конструктивний діалог та міжкультурне взаємозбагачення.

Тривалий шлях історичного розвитку привів країни Бенілюксу до соціокультурного плюралізму та толерантності, як норм міжлюдських стосунків не тільки на державному, а й на економічному, сімейному, побутовому, культурному, освітньому, міжособистісному рівнях, що сприяло їх відкритості, прозорості для молодого покоління і відповідно сформувало адекватні особливості виховання, освіти та соціалізації молоді.

Важливою рисою останніх змін в освіті країн Бенілюксу стали інтеграційні процеси, які мають місце у європейському суспільстві, тому освітні заклади, посилюючи "прогностичну, пропедевтичну, орієнтаційну, соціально-корелятивну, селективну" [4] та інші функції освіти, мають можливість передавати принципи відкритості, співробітництва та сприяють становленню молоді, насамперед, як громадян об'єднаної Європи. Ще одна риса інтеграції - відхід від формалізму та академізму у виборі змісту базових знань, акцент на наданні практичних навичок та вмій, необхідних

підростаючому поколінню для реального життя та діяльності у сучасному суспільстві, тобто сприяння успішності адаптації молодій людині.

Складні взаємозв'язки у системі "суспільство-культура-індивід", інтегральність кожної культури, пошуки коріння культури у потребах індивіду, як її носія - ось основні ідеї, які вплинули на педагогічну теорію країн Бенілюксу, сприяючи створенню таких елементів навчання у системі формальної освіти, як класи адаптації, білінгвістичні секції, курси іноземних мов, факультативи з вивчення історії, культури, різноманітні шкільні клуби та товариства, які займаються залученням індивіду до навколишнього культурного середовища.

Досвід країн Бенілюксу в організації міжкультурного спілкування, цивілізованого розв'язання проблем та конфліктів, які там з'являються, досвід максимального наближення освіти до життя, раціональний, збалансований розподіл юціальних функцій на рівні суспільства, досвід виховання з урахуванням існуючих чи, навіть, передбачуваних проблем навколишнього та соціального середовища є безцінним надбанням, важливим як у міжнародному, політичному, так і в педагогічному контексті.

Література:

1. Бекки Э. Плюралистическое образование в Западной Европе на пороге нового тысячелетия // Перспективы. - М., 1993. - № 2. - С. 119-126.
2. Карпенчук С. Г. Теория і методика виховання: Навчальний посібник. - К.: Вища школа, 1997. - С. 36-37.
3. Кон Й. С. Ребенок и общество. - М: Наука, 1988. - 270 с.
4. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси. - Київ: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. - 444 с.
5. Лукашевич Н. П., Солодков В. Т. Социология образования. Конспект лекций. - Киев, 1997. - 224 с.
6. Мангейм К. Диагноз нашего времени. - М.: Юрист, 1994. - 700 с.
7. Нарочвал Л. К., Ковальчук Г. В., Гончарова К. Д. Методика викладання природознавства. - К.: Вища школа, 1990. ~ 302 с.
8. Социология в вопросах и ответах: Учебное пособие / Под ред.-проф. В. А. Чуланова. Серия "Учебники, учебные пособия". - Ростов н/Д: "Феникс", 2000. - 256 с.
9. Социология: Курс лекцій / За заг.ред. С. Ф. Безродного. - К.: ІСДОУ, 1994. - 212 с.
10. Шпенглер О. Закат Европы / Вступ.ст.и комм. Г. Д. Грача. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1995. - 640 с.

Аннотация

... Автор рассматривает проблему воспитания личности нового "открытого" общества. Эффективность реализации этой цели зависит от условий, которые объективно влияют на процесс формирования личности. Существуют три группы условий - природные, социальные и духовные. Именно они влияют на стиль Европейской социализации молодого поколения и определяют универсальные тенденции европейской педагогики.

З М І С Т

ПІДЙГ&П ЧН! НАМНИ

Яременко О. О.

ТЕНДЕНЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТИЛЮ СОЦІАЛІЗАЦІЇ
(ДОСВІД КРАЇН БЕНІЛЮКСУ).....3

Зданевич Л.В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ
ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ
У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....9

Іванова ЛЛ.

ОСНОВНІ ДЕФІНІЦІЇ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....18

КоиохА.П.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ КОНЦЕПЦІЙ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ІЗ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....28

Лавриш Ю.Е.

СТРУКТУРА, ЗМІСТОВІ ТА ОПЕРАЦІЙНІ КОМПОНЕНТИ
НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ФАКУЛЬТЕТІВ МЕДСЕСТРИНСТВА
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР КАНАДИ.....37

Роговенко М.М.

ЗАСТОСУВАННЯ МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.....46

Савенкова Л.В.

ЗНАННЯ ПРОЦЕСІВ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ
ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ.....52

СивачукНМ.

ДИТЯЧІ ЗАГАДКИ ЯК ФОЛЬКЛОРНИЙ ЖАНР.....62

Соколова О.В.

МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ
СФОРМОВАНОСП ІНТЕГРАТИВНИХ МИСТЕЦЬКИХ ЗНАТЬ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ І ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ.....74